

PIELIKUMS NR.5

Latvijas Žurnālistu savienības valdes
priekšsēdētāja Jura Paidera rakstisks
viedoklis (izklāstīts Komisijas 2017. gada
18. septembra sēdē).

Saeimas parlamentārās izmeklēšanas komisijai par valsts nozagšanas pazīmēm un pirmstiesas izmeklēšanas kvalitāti kriminālprocesā Nr.16870000911.

Jura Paidera viedoklis “Vai privātu sarunu dalībniekiem ir ar likumu noteikts pienākums ikvienā privātā saruna paust patiesību, patiesību un neko citu izņemot patiesību?”

Jebkura cilvēku valoda nav absolūti perfekts instruments, lai ar tās palīdzību izteiktu visu cilvēka emocionālo sajūtu gammu, lai absolūti viennozīmīgi aprakstītu cilvēku rīcību vai notikums. Cilvēka valoda vienmēr ir formalizēts un abstrakts realitātes atainojums. Uz jautājamu, cik precīzi *Baltā grāmata* ataino Jānā Jaunsudrabiņa bērnību, izcilais latvju rakstnieks atbildēja, ka ar viņa paša bērnību *Baltajai grāmatai* ir tikpat daudz līdzības, cik ziedošai linu druvai ar jau gatavu linu kreklu.

Cilvēku teiktā saturu ietekmē ļausti daudzi faktori - cilvēka uzskati, noskaņojums, zināšanas un pieredze. Cilvēka teiktā saturu ietekmē leksikas apjoms, gramatikas lietošanas prasmes utt. Ir dabiski, ka daudzi cilvēki privātās sarunās mēdz lielīties, vēlas izlikties par varenākiem un ietekmīgākiem, nekā tie ir patiesība. Savukārt citi cilvēki rīkojas pretēji – izsakās, ka viņiem klājas daudz sliktāk, nekā ir patiesībā. Daudzi cilvēki privātās sarunās nesaka patiesību, jo nevēlas sarunu partneri aizvainot vai to pret sevi noskaņot negatīvi, vai arī, lai nesaasinātu konfliktu utt.

Cilvēku dabā ir paspīlēt savus sasniegumus un noniecināt pretinieku sniegtumus.

Daudzu vadītāju dabiska rīcība, pat privātās sarunās, ir sev piedēvēt savu padoto sasniegumus, bet savas kļūdas uzdot par padoto nemākulīgu rīcību.

Šāda rīcība nav skaista, bet ir dziļi cilvēciska.

Cilvēka dabā ir noticēt tam, kam cilvēks vēlas noticēt, bet neticēt faktiem un informācijai, kas ir pretrunā ar cilvēka simpātijām, uzskatiem un priekšstatiem.

Privātās sarunas cilvēki ne vienmēr identificē, kad iet runa par aizdomām, baumām un minējumiem. Privātās sarunās cilvēki parasti nemēdz atsaukt iepriekšējās sarunās izteiktos nepatiesos faktus, pat tad, ja atklājas, ka viņu izteiktie autoritatīvie apgalvojumi, kas patiesībā bija baumas, izrādījās nepatiesi. Turpmākajās sarunās parasti nedarbojas princips obligāti atsaukt kā apgalvojumus izteiktās nepatiesās baumas, bet cilvēku dabā ir klusēt par pieļautajām kļūdām, cerot ka tās netiks pamanītas un ātri tiks aizmirstas.

Cilvēka dabā ir uzdot nākotnē ieplānotus notikumus par jau notikušiem. Cilvēka dabā ir pagātnēs formā runāt par nākotnes notikumiem, kur lietot pagātnes formu attiecībā uz notikumiem, kuri vēl nav pat sākti un kuri iespējams nekad nenotiks.

Cilvēka dabā ir sajaukt vārdus terminus un īpašvārdus. Cilvēka dabā ir laiku pa laikam pārteikties un neizlabot izteikto. Cilvēka dabā ir laiku pa laikam kļūdīties nosaucot uzvārdus, valstu vai uzņēmumu nosaukumus, kā arī gada skaitļus. Cilvēki daudz labāk atceras notikumu secību, nekā konkrētu gada skaitli.

Cilvēki var iegūt pārliecību par kādas aplamas informācijas patiesumu un ilgstoši izplatīt aplamu informāciju visu laiku ticot, ka izplatītā informācija ir patiesa.

Cilvēki ne vienmēr seko notikumu attīstībai. Ja kādu apstākļu iespaidā agrāk patiesais apgalvojums (laimīga laulība) vairāk nav patiess (tikko šķīrušies), tad daudzi cilvēki ilgstoši turpina izplatīt iepriekšējo (nu jau maldīgo apgalvojumu), jo vienkārši nezina par apstākļu maiņu utt.

Savstarpēji labai pazīstami cilvēki savstarpējā saziņā lietot izteicienus, apzīmējumus, saīsinājumus, eifēmismus un vārdkopas, kura ir saprotamas tikai attiecīgajā vidē. Cilvēki individuālajā saskarsmē var izmantot ne tikai formālo gramatiku, bet plaši lietot teikumus ar reducētu un nepilnu struktūru, žargonu un valodas pragmatiku. Cilvēki mēdz jokot, parodēt un āzēt viens otru. Latviešu sadzīves jokos ir normāli personificēts sabiedrība plaši apspriestu noziegumu līdzdalību, piedēvējot noziegumu vainu (vai līdzdalību) sev vai saviem sarunas partneriem.

Pie šādiem apstākļiem cilvēku privāto sarunu ierakstus vērtēt pēc tiem, kritērijiem, kādi tiek piemēroti liecības došanai tiesā vai publiskām politiskām runām, ir neprofesionalitātes, diletantisma un pilnīgas aprobežotības pazīme.

Publiskojot privātu sarunu ierakstus un piemērojot tiem publisku runu vai tiesu liecību kritērijus ir precīza manipulācija, jo lielākā daļa Latvijas lasītāju, skatītāju un klausītāju nesaprot nianšes starp pazīstamu personu teikto privātā sarunā un pazīstamu personu publiskām runām. Tāpēc 99% no lasītājiem, skatītājiem un klausītājiem jebkurus publiskotus politiķa izteikumus vērtēs ar līdzīgiem kritērijiem, kādi tiek piemēroti publiskām un politiskām runām, publiskām intervijām vai publiskām debatēm.

Ja personas, kuras savā rīcībā ir ieguvušas citu personu privātu sarunu ierakstus, tos publisko apgalvojot, ka viss, kas tur ir teikts, atbilst patiesībai, tad tās maldina sabiedrību. Korektam masu informācijas līdzeklim pirms publicēt privātās sarunās izteiktus apgalvojumus ir jāpārbauda apgalvojuma patiesums.

Pat tad, ja tiek pierādīts, ka privātā sarunā šāds apgalvojums tika izteikts, tas nepierāda privātā sarunā izteikto apgalvojumu patiesumus. Wikeleaks publiskoja tūkstošiem ASV vēstniecību ziņojumus. Patiesībai atbilst fakts, ka attiecīgajā datumā attiecīgā vēstniecība uz ASV Valsts departamentu šādu ziņojumu nosūtīja. Ziņojuma nosūtīšanas fakts nav pierādījums ziņojuma satura patiesumam. Daudzi ASV vēstniecību ziņojumi saturēja nepatiesas un nepārbaudītas ziņas, kuras ziņojumu sacerētāji, bija, tikai viņiem vien zināmu motīvu vadīti, ierakstījuši savos ziņojumos.